

Markku Mattila ja Ari Haasio

Vihapuheen kohteet ja teemat sekä lajit ja muodot ennen ja nyt

ABSTRAKTI / ABSTRACT

Tässä artikkelissa on analysoitu vihapuheen olemusta ja puhunnan muotoja 1930- ja 2000-luvuilla. Tavoitteena on ollut etsiä niitä yhtäläisyyksiä ja eroja, joita kahdella eri aikakaudella on havaittavissa. Keskeiset tutkimuskysymykset ovat: 1) onko vihapuheen retoriikassa, sisällössä ja teemoissa tapahtunut muutoksia tarkasteltavalla ajanjaksolla? ja 2) miten vihapuheen subjektit ovat muuttuneet tarkasteltavalla ajanjaksolla? Tutkimusaineistona on käytetty Isänmaallisen Kansanliikkeen Ajan Suunta -lehteä ajalta 1.1.1933–29.11.1939 sekä Perussuomalaiset r.p:n vuonna 2014 ilmestymisensä aloittanutta verkkolehdeä Suomen Uutiset. Lisäksi 2000-luvun materiaalia on kerätty sosiaalisen median kanavista, kuten X/Twitter, Facebook ja YouTube. Molemmat ovat eduskuntapuolueita. Vihapuheen motiivit ovat hyvin samankaltaisia 1930- ja 2000-luvuilla. Yhteiskuntarauhan järkkymisen pelko, oman kulttuurin suojeleminen ja tietämättömyydestä johtuvat ennakkoluulot ovat selkeästi keskeisiä vihapuheen aktivoijia. Myös vihapuheen teemat toistuvat samankaltaisina eri vuosikymmeninä. Keskeisimmät maahanmuuttoa koskevan vihapuheen aihepiirit ovat toimeentulo/työnteko, rikollisuus ja uskonto. 1930-luvulla vihapuhe oli tyypillisesti suoraa vihapuhetta. Nykyään sen sijaan yhä suurempi osa vihapuheesta on epäsuoraa vihapuhetta, jossa asia ilmaistaan esimerkiksi vertauskuvin. Verkon anonymiteetin turvin 2000-luvulla on helpompi esittää vihapuhetta. Toisaalta myös päättäjät ovat 2000-luvulla tuoneet retoriikkaansa vihapuheeksi laskettavia ilmaisuja. Tätä ei ollut havaittavissa 1930-luvulla.

This article analyses the nature and forms of hate speech in the 1930s and 2000s. The goal has been to look for the similarities and differences that can be found in two different eras. The key research questions are: 1) have there been changes in the rhetoric, content, and themes of hate speech in the period under review? and 2) how have the subjects of hate speech changed in the period under review? The Patriotic People's Movement (Isänmaallinen kansanliike) party's newspaper Ajan Suunta from January 1, 1933–November 29, 1939, and the online magazine Suomen Uutiset of the Finns Party (Perussuomalaiset r.p.) 2014 onwards have been used as research material. In addition, material from the 21st century has been collected from social media channels such as X/Twitter, Facebook and YouTube. Both are parliamentary parties. The motives of hate speech are remarkably similar in the 1930s and

2000s. The fear of upsetting social peace, protecting one's own culture and prejudices stemming from ignorance are clearly central activators of hate speech. The themes of hate speech are also similar in different decades. The main topics of hate speech regarding immigration are economy, crime, and religion. In the 1930s, hate speech was typically direct hate speech. In the 2000s, on the other hand, an increasingly large part of hate speech is indirect hate speech, where the matter is expressed with, for example, metaphors. With the anonymity of the Internet, it is easier to present hate speech in the 2000s. On the other hand, in the 2000s, decision-makers have also introduced into their rhetorical expressions that could be considered hate speech. This was not noticeable in the 1930s.

Maahanmuutto, vihapuhe, Suomi, 1930-luku, 2010-luku

Markku Mattila, vastaava tutkija, Siirtolaisuusinstituutti, Seinäjoen yksikkö (markku.mattila@migrationinstitute.fi) ja Ari Haasio, yliopettaja, Seinäjoen ammattikorkeakoulu (ari.haasio@seamk.fi)

Vihapuhe ja propaganda ovat vuosisatoja vanhoja ilmiöitä.¹ Tässä artikkelissa taustoitamme lyhyesti vihapuheen käsitettä painon ollessa vihapuheen eri muotojen ja motiivien analyysissä. Viestinnän vallankumouksen myötä ja internetin tultua jokapäiväiseksi viestintäkanavaksi, myös vihapuheen muodot ja osallisuus ovat muuttuneet.

Tiedonvälityksen viimeinen suuri vallankumous on ollut internetin käyttöönotto 1990-luvulla ja sosiaalisen median nousu 2000-luvun alusta lukien. Ennen tätä taitetta julkisesti mediakentässä – lehdistö, radio, televisio – esitetty viestintä kulki aina joidenkin portinvartijoiden kautta. Tuolloin myös julkisesti esitetty vihapuhe – pois lukien muutamat poikkeukset, esimerkiksi puhetilaisuudet tai itse tehdyt ja jaetut lentolehtiset tai monisteet – kulki aina joidenkin portinvartijoiden kautta. Tästä huolimatta vihapuhetta esiintyi: se oli valtiollista toimintaa esimerkiksi Hitlerin Saksassa. Suomessakin esiintyi poliittista vihapuhetta, jota esimerkiksi on esitelty kahdessa antologiassa nimiltään *Oikeiston vihapuhetta 1900–1950* ja *Vasemmiston vihapuhetta 1900–1950*.² Tutkimuksen keinoin on eritelty esimerkiksi 1900-luvun alun sosialistien luokkaviharetoriikkaa ja sen leviämistä agitaattorien, eli opinvälittäjien työn tuloksena.³

Internetin räjähdysmäinen kasvu 2000-luvun aikana on tuonut mukanaan lieveilmiöitä. Yksi niistä on internetin eri kanavilla, esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, harjoitettu vihapuhe. Verkossa mahdollinen anonymiteetti on omalta osaltaan lisännyt vihapuheen ehkäisemisen vaikeutta.⁴ Esimerkiksi sosiaalisen median palvelun mukaan käyttäjällä on mahdollisuus esiintyä anonyyminä. Ennen internetiä vallinneen perinteisen median aikakaudella anonyymi vihapuhe oli käytännössä mahdotonta. Tiedotusvälineen omistaja tai toimitus tiesivät aina julkaistun viestin tekijän henkilöllisyyden, sillä toimitus oli vastuussa julkaisemastaan materiaalista silloinkin, kun se ei ollut toimituksen itsensä tuottamaa. Tässä mielessä internet ja sosiaalinen media ovat merkinneet poikkeuksellista murrosta julkisen keskustelun muodossa ja tavoissa.

Artikkelin painopiste on vihapuheen muutoksen analyysissä: miten 2000-luvun vihapuhe eroaa 1900-luvun vihapuheesta vai eroaako se itse asiassa lainkaan? Viitteitä vihapuheen teemojen samankaltaisuudesta on havaittu aiemmassa tutkimuksessa.⁵ Tutkimuksessa vertaillaan keskenään 1930-

luvun ja 2000-luvun kotimaisen radikaalioikeiston käyttämää retoriikkaa ja sen eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä.

Vihapuheen määrittely

Vihapuhe (hate speech) voidaan määritellä useilla eri tavoilla. Olemme jo käsitelleet vihapuheen määrittelyä useissa julkaisuissamme,⁶ joten emme käy tätä keskustelua enää tässä. Mielestämme Bhikhu Parekh on esittänyt vihapuheelle erittäin pätevän määritelmän, jota käytämme. Siinä vihapuheeseen sisältyy kolme välttämätöntä elementtiä:⁷

- 1) Vihapuhe on suunnattu tiettyä tai helposti tunnistettavissa olevaa yksilöä tai ryhmää vastaan,
- 2) Vihapuhe stigmatisoi kohteen joko vihjaamalla epäsuorasti tai sanomalla suoraan, että kohteella on ominaisuuksia, joita yleisesti pidetään epätoivottuina,
- 3) Epätoivottuina pidettyjen ominaisuuksien takia kohteen olemassaolo on epätoivottavaa ja kohteeseen voidaan suhtautua vihamielisesti. Kohde ansaitsee tulla tuhotuksi tai karkotetuksi tai ainakin sorretuksi ja työnnettyksi kunnollisen yhteiskunnan marginaaliin.

Nähdäksemme vihapuheeseen kuuluvat välttämättöminä elementteinä myös julkisuus ja toisteisuus sekä kuulijoiden suostuttelu. Vihapuhe tapahtuu aina julkisuudessa, esimerkiksi internetissä: yksityistä vihapuhetta ei ole. Toisteisuus tarkoittaa sitä, että vihapuhuja palaa aiheeseensa ja kohteeseensa aina uudelleen ja uudelleen. Koska puhe on julkista, sillä on myös kuulijoita: välineen mukaan lukijoita tai muulla tavoin vihapuhujan toimintaa seuraavia. Vihapuhujan tarkoitus on vaikuttaa kuulijoihin ja taivuttaa heidät omalle kannalleen. Pyrkimys on saada kuulijat jakamaan vihapuhujan leimaava ja halveksiva asenne vihapuheen kohdetta kohtaan.⁸

Vihapuhetta käsitteenä ei ollut olemassa 1930-luvulla. Kuitenkin tämänhetkinen eurooppalainen käsityksemme vihapuheesta, sen luonteesta ja muodoista perustuu ensisijaisesti 1930-luvun eurooppalaiseen ilmiöön, joka huipentui holokaustiin.⁹ Näin ollen 1930-luvun puhujat eivät ymmärtäneet käyttävänsä ”vihapuhetta” nykyisessä merkityksessä esimerkiksi halveksiessaan julkisesti muita ei-toivottavina pitämiään ryhmiä. Nykyään vihapuhujat tietävät, että he testaavat jatkuvasti nykyisen vihapuhelainsäädännön rajoja ja yhteiskunnan suvaitsevaisuutta. Koska itse ilmiö oli havaittava jo 1930-luvulla, olemme käyttäneet termiä vihapuhe myös silloisesta puheesta. Lisäksi tässä artikkelissa käsitettä *vihapuhe* on käytetty tutkimuksellisenä käsitteenä, jolla jäsennetään ja analysoidaan myös vanhempaa materiaalia. Tässä emme ole yksin, vaan näin ovat toimineet myös muut tutkijat.¹⁰

On huomattava, että vihapuhe saa erilaisia ilmenemismuotoja ajan ja paikan mukaan. Esimerkiksi Suomessa vielä 1960-luvulla n-sana oli korrektia kieltä, jota käytettiin vaikkapa mediassa uutisoitaessa ”neekerijohtaja” Martin Luther Kingistä. Esimerkiksi *Helsingin Sanomat* uutisoi Yhdysvaltain Alabaman osavaltion Birminghamin kaupungin ”rotulevottomuuksista” ja pommiattentaatista ja viittasi uutisessa Kingiin ja muihin kansalaisoikeusliikkeen johtajiin kyseisellä sanalla.¹¹ Sanalla ei ollut mitään halventavaa sivumerkitystä. Tätä osoittaa muun muassa se, että sitä käytettiin Kingin epiteettinä myös silloin, kuin hyvin myönteiseen sävyyn uutisoitiin hänen saamastaan Nobelin rauhanpalkinnosta.¹² Kaikkiaan sana ”neekerijohtaja” eri taivutusmuotoineen esiintyi 1960-luvulla *Helsingin Sanomissa* 383 sivulla,¹³ joten sen käyttö oli aivan arkipäiväistä. Nykyään n-sanan käyttöä pidetään halventavana ja vihapuheenomaisena ilmauksena.

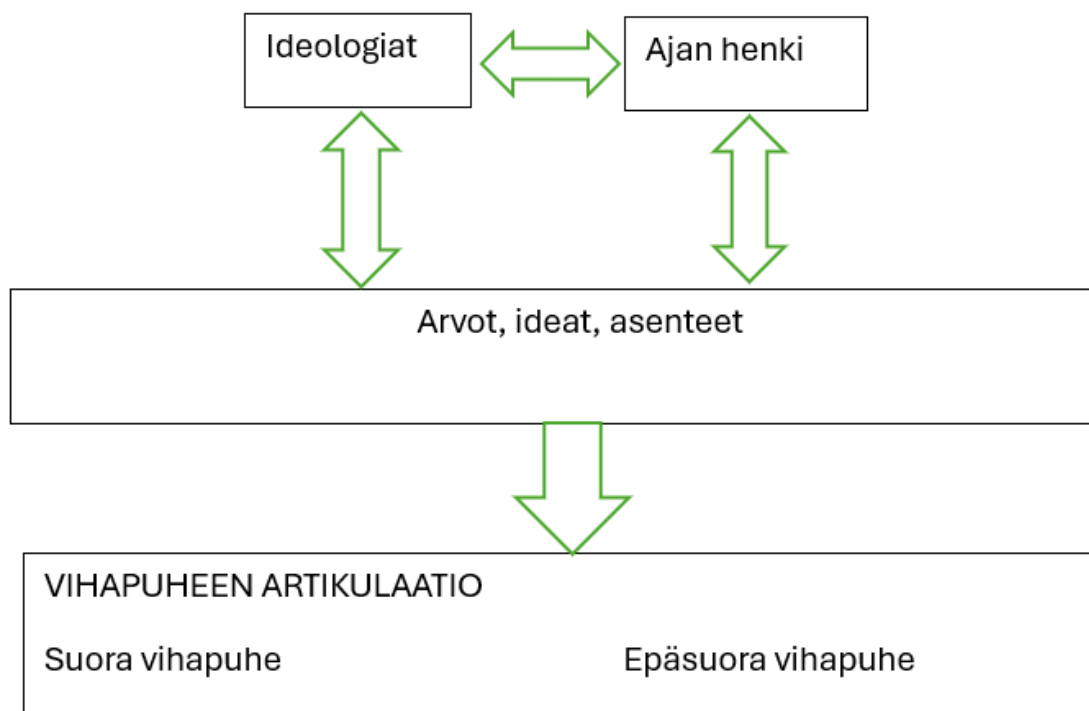
Paikan (ja sen historian) vaikutuksesta vihapuheen ilmenemismuotoihin on hyvä esimerkki vaikkapa ero Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen ja Euroopan välillä. Yhdysvalloissa nykyistä käsitystä

vihapuheesta on muotoillut sisällissota sekä orjuus. Lisäksi asiaan vaikuttaa maan historia maahanmuuton kohdemaana. Orjuuden historia tuo ilmiöön muassaan ihonvärin, alistetun aseman, orjiin liitetyn ”epäihmisyden”, rotuerottelun ja muun segregaatian. Maahanmuuttomaana oleminen puolestaan tuo muassaan sen, että Yhdysvalloissa on aina ollut läsnä eri etnisyyksiä, eri kieliryhmiä ja eri uskontokuntia. Euroopassa puolestaan nykyinen vihapuhe nähdään toisen maailmansodan, Natsi-Saksan rotupolitiikan ja holokaustin prisman läpi. Natsien vihapuhe liittyi kansanmurhaan ja itärintaman ”rotusotaan”, jossa miljoonia ihmisiä tapettiin ”rodullisin” perustein. Euroopan kokemus rotupolitiikasta ja kansanmurhasta kuitenkin eroaa yhdysvaltalaisesta kokemuksesta siinä, että Euroopassa rotukäsitteistöä sovellettiin valkoihoiseen väestöön, esimerkiksi juutalaisiin ja slaaveihin. Lisäksi mainittujen alueiden sananvapauskäsitykset eroavat toisistaan. Yhdysvaltain perustuslaissa taattuun ”puhumisen vapauteen” suhtaudutaan niin, että vapautta ei tule rajoittaa. Euroopassa puolestaan nykyinen vihapuhe nähdään toisen maailmansodan, Natsi-Saksan rotupolitiikan ja holokaustin prisman läpi ja kiihottaminen kansanryhmää vastaan on yleisesti sanktioitu.¹⁴

Tässä tutkimuksessa jaottelemme vihapuheen kolmeen eri kategoriaan: argumentoituun vihapuheeseen, pejoratiiviseen vihapuheeseen sekä peiteltyyn vihapuheeseen. Lisäksi erottelemme vihapuhetta sen mukaan, onko se suoraa vai epäsuoraa.

Argumentoidulla vihapuheella tarkoitamme malinformaatioon ja disinformaatioon tukeutuvaa vihapuhetta, jossa esimerkiksi tietyllä tavalla tilastoja tulkitsemalla pyritään antamaan vihapuheen kohteesta epäedullinen kuva. Vaihtoehtoisesti argumentaation perustana voidaan käyttää disinformaatiota. Yhtä kaikki, kummassakin tapauksessa perustelu esitetään korrektia kieltä käyttäen ja näennäisesti tosiasioihin tukeutuen. *Pejoratiivinen vihapuhe* taas on jo retorisesti alatyylisiä ja vihapuheen kohdetta eksplisiittisesti mustamaalaavaa. Vihapuheen kohteesta käytetään usein halventavia termejä. *Peitelty vihapuhe* ei ulkoiselta ilmaisultaan täytä vihapuheen tunnusmerkkejä, mutta se hyökkää tietoisesti kohdettaan vastaan.

Vihapuhe voidaan myös kategorisoida sen mukaan, onko kyseessä suora vai epäsuora vihapuhe. Pejoratiivinen vihapuhe täyttää suoran vihapuheen kriteerit. Argumentoitu ja peitelty vihapuhe ovat kumpikin epäsuoria vihapuheen ilmauksia. Tämä on artikkelimme teoreettinen tausta. Se perustuu kirjoittajien aiemmassa tutkimuksessaan esittämään havaintoon vihapuheen olemuksesta (Kuvio 1).¹⁵

Kuvio 1. Suora ja epäsuora vihapuhe ja niihin vaikuttavat taustatekijät (Markku Mattila & Ari Haasio, "Hate speech of the radical right in Finnish media during the 1930s and 2010s: The case of Ajan Suunta and Suomen Untiset", teoksessa Jukka Kortti & Heidi Kurvinen (toim.), *Mediated Ideologies: Nordic Views on the History of the Press and Media Cultures* (Wilmington, Delaware: Vernon Press, 2024), s. 38 mukaan suomennettu).

Ajan henki (*Zeitgeist*) ja kunkin aikakauden vallalla olevat ideologiat vaikuttavat toisiinsa. Niiden ohjaamana subjektit muodostavat oman arvomaailmansa, ajatuksensa ja asenteensa. Ne puolestaan vaikuttavat mahdollisen vihapuheen artikulaatioon, sen suoruuteen ja epäsuoruuteen. Parlamentaarisesti toiminut Isänmaallinen Kansanliike (IKL) on esimerkki 1930-luvulle tyypillisten radikaalien oikeistolaisten aatteiden ja arvojen kannattajasta ja samalla myös vihapuheen tuottajasta. Vastaavasti 2010-luvulta lähtien Suomessakin vahvistunut radikaalioikeiston toiminta on saanut niin tunnetut poliitikot kuin tietyn radikaalioikeistoa kannattavan kansanosan tuottamaan vihapuhetta. Artikkelissa käytämme tutkimuksellista termiä *radikaalioikeisto* kuvaamaan tässä artikkelissa tutkittuja toimijoita. Radikaalioikeistoa luonnehtii kaksi keskeistä seikkaa: se kannattaa demokratiaa, mutta vaatii liberaalin eliitin poistamista vallasta.¹⁶

Sosiaalisessa mediassa esiintyvän vihapuheen on aiempien tutkimusten mukaan havaittu myös lisäävän väkivaltaista käyttäytymistä. Tutkimuksessa on havaittu, että vuoden 2016 Yhdysvaltain presidentinvaalien jälkeen Donald Trumpin Twitteriin lähettämät muslimivastaiset viestit lisäsivät välittömästi viestien julkaisemisen jälkeen muslimeihin kohdistuneita viharikoksia.¹⁷ Toisessa tutkimuksessa on havaittu, että mitä suurempi määrä maahanmuuttovastaisia kirjoituksia saksalaisen radikaalioikeistoon kuuluvan AfD-puolueen Facebook-profilissa oli, sitä enemmän niiden jälkeen tapahtui viharikoksia.¹⁸ Koska vihapuheella on vaikutus meitä ympäröivään sosiaaliseen todellisuuteen, on sen tutkiminen ja analysointi tärkeää.

Tutkimuskysymykset, aineisto, metodologia ja tutkimusetiikka

Tutkimuksen taustaoletus on, että sinänsä vihapuhe ei ole uusi ilmiö suomalaisessa politiikassa, mutta se kanavoituu eri tavoin ja kohdistuu eri ryhmiin ollen näin sisällöllisesti aikaan sidottua, vaikka keinot ovat pitkälti samankaltaisia. Toisaalta hypotesimme on, että teemat, kuten uskonto ja etnisyys, ovat ajasta riippumatta melko pysyviä, kun sen sijaan vihapuheen kohteet vaihtuvat ajan myötä. Tämän taustaoletuksen olemme osoittaneet edeltävässä tutkimuksessamme eräällä suomalaisella aineistolla.¹⁹

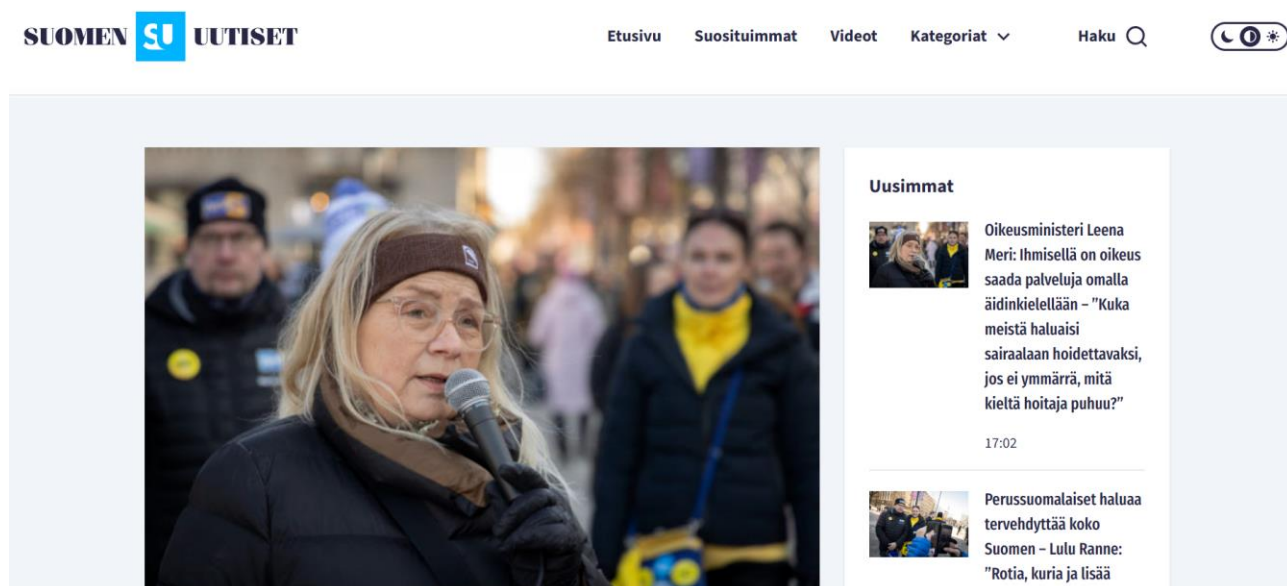
Keskeiset tutkimuskysymykset ovat:

- 1) Onko vihapuheen retoriikassa, sisällössä ja teemoissa tapahtunut muutoksia tarkasteltavalla ajanjaksolla?
- 2) Miten vihapuheen subjektit (vihapuhetta harjoittavat henkilöt) ovat muuttuneet tarkasteltavalla ajanjaksolla?

Tutkimusaineisto koostuu kahden radikaalioikeistolaisen parlamentissa toimivan puolueen pää-äänenkannattajasta. Sekä *Isänmaallinen Kansanliike* (IKL) että *Perussuomalaiset r.p.* hyväksyvät demokratian, mutta vaativat liberaalin eliitin poistamista vallasta,²⁰ ja täyttävät näin edellä viitatus radikaalioikeiston määritelmän. IKL:n pää-äänenkannattaja *Ajan Suunnan* artikkeleita on tarkasteltu ajanjaksolla 1.1.1933–29.11.1939. Vaikka lehti ilmestyi aina syksyyn 1944 saakka, sota-aika on tietoisesti jätetty pois analysista, koska tuolloin propaganda ja vihapuhe ovat olleet kriisin takia luonnollisia. 2000-lukua koskeva vihapuheaineisto on kerätty perussuomalaisten *Suomen Uutiset* -verkkolehdestä, joka on ilmestynyt vuodesta 2014 lähtien. Aineistona on käytetty myös perussuomalaisten kansanedustajien ja ministereiden sosiaalisen median päivityksistä ja blogeista kerättyä materiaalia 2000-luvulta. Lisäksi muutamassa tapauksessa on viitattu kotimaisiin tiedotusvälineisiin ja niiden uutisiin vihapuheesta, koska esimerkiksi syytteeseen johtanut sosiaalisen median päivitys on saattanut poistua ja sen sisältö on kuvattu toisaalla alkuperäislähteen kadottua. 2000-luvun aineiston kokonaislaajuutta on vaikea määrittää, joten 1930- ja 2000-luvun aineistojen kvantitatiivinen vertailu ei tässä artikkelissa ole mielekästä.

Isänmaallinen kansanliike perustettiin vuonna 1932.²¹ Joulukuussa sen pää-äänenkannattaja Ajan Suunta aloitti ilmestymisensä. Lehti määritteli itsensä ”taistelulehdeksi”, joka edisti puolueen maailmankuvaa.²² Päämäärä oli ”kansallisesti voimakas” Suomi, jossa ”isänmaallinen ajatustapa”, voimakas ”kansallishenki” ja (luterilainen) uskonto olisivat arvossa. Päämäärään pyrittiin ohjelmalla, jonka mukaan 1) luodaan luja poliittisesti ”valkoinen” (eli radikaalioikeistolainen) rintama, 2) taistellaan ”leppymättömästi” kommunismia ja sosialismia vastaan, 3) tuetaan ”tinkimättömästi” maan armeijaa ja suojeluskuntia, 4) turvataan ”valkoisten” työläisten oikeus työhön, eli vastustetaan (vasemmistolaisia) työtaisteluita ja lakkoja, 5) lisätään hallituksen valtaa ja jaetaan poliittinen valta ”paremmin” eduskunnan ja hallituksen välillä ja 6) parannetaan erityisesti maanviljelijöiden toimeentuloa, jota suuri lama oli heikentänyt.²³ Kuten puolueohjelmasta käy ilmi, vihollisena nähtiin vasemmistolaisuus. Puolueohjelma ei sisältänyt mitään viittauksia ”rotuun”. Tästä huolimatta Ajan Suunta vastusti juutalaisia ja erityisesti juutalaisten pakolaisten saapumista Suomeen 1930-luvun lopulla.²⁴ Sellaista ”kuona-ainesta” ei haluttu suomalaisten ”niskoille”.²⁵

Suomen Uutiset on Perussuomalaiset ry:n ylläpitämä verkossa toimiva uutispalvelu ja perussuomalaisten äänenkannattaja. Verkkolehti perustettiin Suomen itsenäisyyspäivänä vuonna 2014.²⁶ Perustamisajankohta symboloi ”isänmaallisuudelle” puolueessa annettua merkitystä.

Kuva 1. Suomen Uutiset ilmestyy verkkolehtenä. Kuvassa lehden 23.3.2025 etusivu.

Julkaisu korostaa, ettei se ole suomalaisten tiedotusvälineiden kustantajien ja toimittajien perustaman itsesääntelyelimen jäsen. Tähän sääntelyelimeen, *Julkisen Sanan Neuvostoon* kuuluvat käytännössä lähes kaikki muut suomalaiset sanoma- ja aikakauslehdet. Päätoimittajan mukaan puoluelehti ei voi olla riippumattoman journalismin edustaja, eikä lehti myöskään voi allekirjoittaa kaikkia neuvoston näkemyksiä. Päätoimittaja katsoo, että neuvoston julkaisemat ja valvomat *Journalistin ohjeet* sitovat ja rajoittavat liiaksi ja kaventavat näin sananvapautta.²⁷

Oman määrittelynsä mukaan Perussuomalaiset on ”isänmaallinen ja kristillissosiaalinen puolue, joka edistää kansallista etua”, eli se korostaa ”suomalaisuutta” ja kansallistunnetta. Vaikka puolueen periaateohjelmassa ei suoraan kritisoida esimerkiksi maahanmuuttoa, siinä todetaan, että ”Haluamme tukea apua tarvitsevia ensisijaisesti oman maamme sisällä”.²⁸ Tämä ”suomalaisten” priorisointi implikoi maahanmuuttokriittisyyttä. Joissain tapauksissa puolueen kansanedustajat ovat kuitenkin ilmaisseet asian myös sellaisilla tavoilla, jotka ovat johtaneet oikeustoimiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan.²⁹

Tutkimusaineistomme jakaantuu näin ollen kahteen osaan. Toisaalta meillä on perinteinen, printtimediaa edustava sanomalehti ja toisaalta meillä on jo ilmestyessään sähköisellä alustalla (internetissä) ilmestynyt verkkolehti. Tutkimuksen käytännön toteutuksessa tätä jakoa ei ole, sillä nykyään myös *Ajan Suunta* on sähköisessä muodossa, digitoituna *Kansalliskirjaston* sanomalehtitietokantaan. Tutkimusmateriaali on koottu nimenomaan tästä lehden digitaalisesta muodosta hyödyntäen materiaalin paikantamisessa tietokannan omia hakutoimintoja. Tuolloista vihapuhetta on etsitty seuraavilla hakusanoilla käyttäen katkaisutoimintaa, joka antaa osuiksi myös taivutusmuodot: ”diktatuurikopla”, ”epäisänmaallinen”, ”lahtari”, ”huijariliiga”, ”jutku”, ”mädättäjä”, ”patkuli” (viittaa petturuuteen), ”punikki”, ”plootu” (viittaa rahaan ja lahjottavuuteen, yhdyssanan alkuosa), ”rappari” (viittaa vapaamuurareihin) ja ”ryssä”. Hakusanojen valinta perustui omaan aiempaan lähdetyöskentelyymme lehden parissa³⁰ sekä tutkimuskirjallisuuteen³¹ ja näiden tuottamaan esiymmärrykseen lähteen vihapuheen kohteista ja sen tässä yhteydessä käyttämistä ilmauksista. Hakutoiminnolla paikannetut artikkelit muodostavat *Ajan Suunnan* perusaineiston. *Suomen Uutisten*

kohdalla materiaali on kerätty verkkojulkaisun sisäistä hakutoimintoa käyttäen. Hakusanoina käytettiin seuraavia termejä: ”haittamaahanmuutto”, ”islam”, ”maahanmuutto”, ”somalit”, ”pakolaiset”. Lisäksi haku tehtiin myös termeillä ”neekerit”, ”ählämi” ja ”rättipää”. Ensin mainittu ja viimeksi mainittu tuottivat kumpikin yhden tuloksen, mutta kyse oli artikkelista, jossa uutisoitiin suomalaisten halventaviksi katsomista ilmauksista. Niin *Ajan Suunnan* kuin *Suomen Utisten* ja sosiaalisen median ulostulojen osalta teoreettinen näkökulma on ollut aineistolähtöinen. Ensiluennan jälkeen teksteissä on havaittu halventavia ilmaisuja, minkä perusteella aineisto on poimittu analyysiin.

Analyyssimenetelmänä on käytetty kvalitatiivista sisällönanalyysiä. Verkon vihapuhetta käsittelevässä tutkimuksessa sitä on hyödynnetty runsaasti.³² Sisällönanalyysi on myös yksi netnografian keskeisistä metodeista. Netnografialla tarkoitetaan ihmisten verkkokäyttäytymiseen kohdistuvaa tutkimusta, verkon etnografiaa.³³

Sisällönanalyysin voidaan katsoa olevan myös hyvin historian tutkimukseen soveltuva lähestymistapa. Sen avulla luodaan yleinen ja tiivistetty käsitys tutkittavasta ilmiöstä.³⁴ Lähdekritiikkiä on perinteisesti pidetty historian tutkimuksen metodisena ytimenä ja analyysin kulmakivenä.³⁵ Itse asiassa sisällönanalyysi voidaan tätä taustaa vasten ymmärtää myös lähdekrityttisenä lähestymistapana, jossa menetelmän avulla pyritään saamaan selville esimerkiksi nyt tutkimuksen kohteena olevasta vihapuheesta se, mitä sillä todella tarkoitetaan. Eli: mikä on ilmaisun todellinen merkitys ennen kaikkea epäsuoran vihapuheen kohdalla.

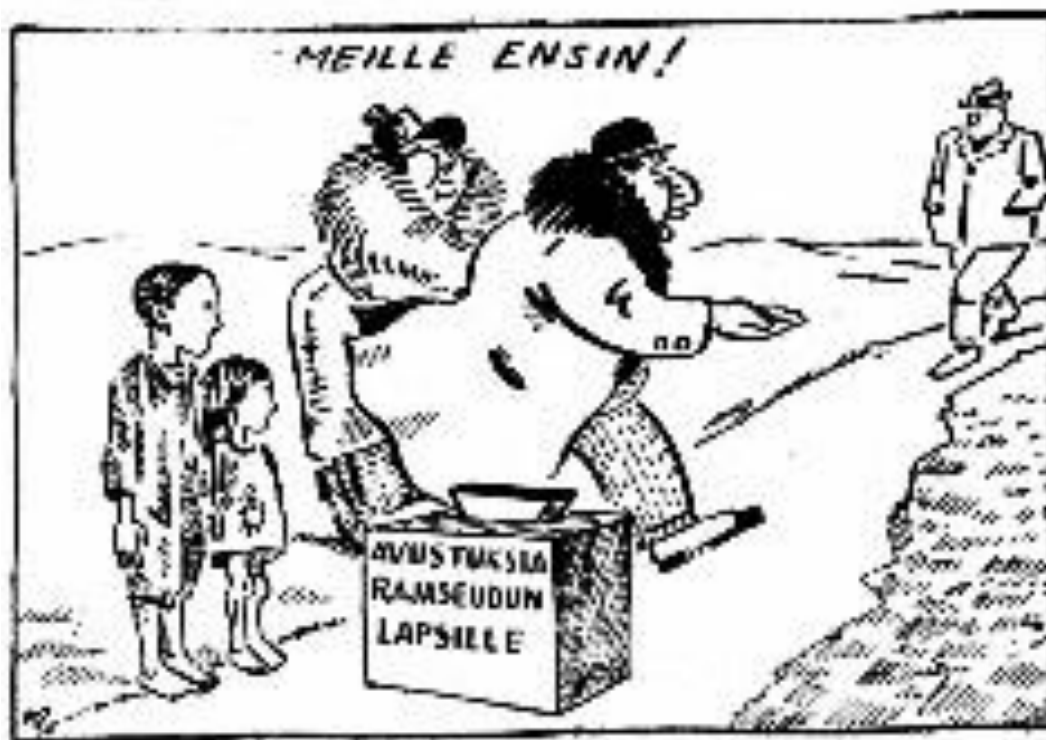
Tutkimuksessa on keskitytty radikaalioikeiston tuottamaan vihapuheeseen. Myös poliittisen kentän toisen laidan edustajat ovat omissa julkaisuissaan tuottaneet vihapuhetta,³⁶ mutta esimerkiksi ennen toista maailmansotaa kommunistiset julkaisut ilmestyivät maan alla. Sen vuoksi vertailu esimerkiksi niiden ja *Ajan Suunnan* tai *Suomen Utisten* välillä ei tässä yhteydessä ole mielekästä.

Sekä *Ajan Suunnan* että *Suomen Utisten* kirjoitukset on tarkoitettu laajalle yleisölle. Sama pätee sosiaalisen median julkaisuihin (X/Twitter, Facebook, blogit, YouTube). Lisäksi niin *Ajan Suunta* kuin *Suomen Uutiset* ovat kumpikin puolueensa pää-äänenkannattajia ja ovat näin osoitus puolueen virallisesta linjasta. Kaikki tutkimuksessa käytetty aineisto on verkossa vapaasti saatavilla, joten sen käyttöön ei ole tutkimuseettistä estettä. Verkon palvelut, joihin ei tarvitse rekisteröityä, ovat luonteeltaan julkisia ja siksi niitä voidaan käyttää tutkimusmateriaalina ilman erillistä lupaa.³⁷

Vihapuheen kohteet ja teemat

Maahanmuutto ja eri etniset ryhmät ovat olleet vihapuheen kohteina niin 1930-luvulla kuin 2010-luvulla. Myös argumentaatio on ollut samankaltaista. 1930-luvulla vihapuheen ensisijaisia kohteita olivat kommunistit, juutalaiset ja juutalainen usko sekä vapaamuurarit. 2000-luvulla taas islam, maahanmuuttajat ja pakolaiset sekä osittain myös seksuaalivähemmistöt ovat olleet ensisijaisia vihapuheen aiheuttajia.³⁸ 1930-luvun vihapuheen kohteista voidaan mainita, että juutalaisvastaisuudella oli Suomessa pitkät perinteet, esimerkkeinä vaikkapa Martti Lutherin erityinen juutalaisvastaisuus ja 1800-luvun jälkipuoliskolla alkanut negatiivinen julkinen keskustelu juutalaisista ja juutalaisuudesta.³⁹ Vapaamuurarius sen sijaan oli tuontitavaraa tuon aikakauden Manner-Euroopasta.⁴⁰

Päivän kuva.

Kuva 2. 1930-luvun lopulla myös Suomeen tuli Hitlerin hallintoa pakenevia juutalaisia. Oheinen Ajan Suunnassa julkaistu "Päivän kuva" tiivistää useita tässäkin artikkelissa käsiteltyjä teemoja. Ensinnä kuva esittää aikakauden stereotyyppisiä "koukkunokkaisia" juutalaishahmoja – heidän etnisyyttään ei tarvitse enää muutoin mainita. Toiseksi kuvan "juutalaiset pakolaiset" ovat vaatteista ja ruumiinrakenteesta päätellen selvästi hyvin toimeentulevia, ehkä suorastaan varakkaita, mikä viittaa sekä yleisesti luuloteltuun juutalaisten varakkuuteen että pakolaisten varakkuuteen, eli taloudellisen pakolaisarvon tarvitsemattomuuteen. Kolmanneksi kuva esittää "juutalaiset pakolaiset" elämässä jollakin muulla, kuin oman työnsä bedelmillä ja myös riistävän näin toimeentuloa vastaanottavan yhteiskunnan (todella) tarvitsevilta, eli he ovat myös huijareita ja siten rikollisia. Neljänneksi kuva on esimerkki epäsuorasta vihapuheesta: viime kädessä katsoja tekee kuvasta tulkinnan – kuvassa itsessään vain annetaan vihjeitä toivottuun tulkintaan. Viidenneksi kuvaan sisältyy myös pejoratiivisuutta, koska sen juutalaishahmot ovat karikatyyrimäisiä. Lähde: Ajan suunta, 9.12.1938, s. 2.

Ajan suunnan kirjoituksissa viitataan toistuvasti kommunismiin yhteiskuntarauhan uhkana.⁴¹ Aivan vastaavalla tavalla 2000-luvun radikaalioikeiston vihapuheessa vihervasemmisto⁴², eli Vihreät, Vasemmistoliitto ja SDP nähdään uhkina isänmaallisuudelle ennen muuta niiden "suvakkihenkisyyden" takia, minkä taustalla on ennen muuta positiivinen suhtautuminen maahanmuuttoon ja pakolaiskysymykseen.

Seuraavassa käsittelemme niitä vihapuheen teemoja, joita olemme aineiston perusteella havainneet. Nämä teemat ovat työnteko ja toimeen-tulo, rikollisuus sekä uskonto.

Työnteko ja toimeentulo

Pakolaisuuden pelättiin jo 1930-luvulla heikentävän kantasuomalaisten toimeentuloa, kuten seuraava *Ajan Suunnan* kirjoitus toteaa:

Selvää on, että tässä yritetään ilman työlupia saada Suomesta työpaikat ja elatus. Taas työnnettäisiin syrjään Suomalaisia [sic!] kaiken maailman jatkujen tieltä.⁴³

Hitlerin vainoja pakeneviin juutalaisiin, jotka rinnastuvat tämän päivän pakolaisiin, suhtauduttiin aivan samalla tavoin vieroksuen, kuin nyt on suhtauduttu esimerkiksi vuonna 2015 saapuneisiin⁴⁴. Lainauksen jälkimmäinen lause osoittaa myös sen, kuinka 1930-luvulla ajateltiin samoin kuin nykyisin: pakolaiset vievät työpaikat ja tulevat ”eläteiksi”, toisin sanoen suomalaiset saavat kärsiä. *Ajan Suunnan* retoriikka voisi hyvin olla nykyisessä keskustelussa esiintyvää kirjoittelua.

Perussuomalaisten kansanedustaja Ari Koponen on todennut maahanmuutosta lehtihaastattelussa seuraavasti:

Koposen mukaan maahanmuuttolakien kiristyksellä vähennetään kannustimia monenlaista rikollisuutta aiheuttavalle ja julkista taloutta rapauttavalle haittamaahanmuutolle, jota vihervasemmistossa on rikkaudeksikin kutsuttu.

– Se tubo, mitä Ruotsissa ja monissa muissakin Euroopan maissa jo nyt näemme, ei todellakaan ole mikään ”riikkaus”. Se ei ole rikkautta, että autot räjähtelevät kadun varsilla. Se ei ole rikkaus, että raiskaustilastot kasvavat ja yhteiskuntarauha järkkyy, Koponen lataa.⁴⁵

164

Maahanmuutto nähdään ”haittana”, johon vihervasemmisto suhtautuu suopeasti, vaikka vihapuhujan retoriikassa maahanmuutto näyttäytyy talouden rapauttajana ja yhteiskuntarauhaa järkyttävänä ongelmana. Tämä tuli esiin jo Jussi Halla-ahon vuonna 2009 *Scripta*-blogiin tekemästä kirjoituksesta, josta hän sai tuomion:

Obikulkijoiden ryöstely ja verovaroilla loisiminen on somalien kansallinen, ehkä suorastaan geneettinen erityispiirre.⁴⁶

Voidaankin havaita, että lähes sadan vuoden aikajänteellä maahanmuuttajien aiheuttamat taloudelliset paineet ja yhteiskunnalle johtuvat rasitteet ovat olleet keskeinen osa vihapuhetta. Merkillepantavaa on myös se, että *Suomen Uutisten* jutuissa esiintyvä vihapuhemateriaali on suurimmaksi osaksi sitaatteja puolueen keskeisiltä vaikuttajilta, kuten puheenjohtajistolta, kansanedustajilta ja ministereiltä, eikä toimituksen itsenäisesti tuottamaa tekstiä.

Perussuomalaisten kansanedustaja Jukka Mäkyinen totesi *Suomen Uutisille* antamassaan haastattelussa seuraavasti:

– Suomesta onkin kovaa vauhtia tulossa erityisesti Somalian siirtokunta, johon tullaan Somaliasta asumaan suomalaisten veronmaksajien rahoilla ja josta lähetetään rahaa siirtomaaisännille Somaliiaan. Siirtomaaisännät käyvät myös kotimaassaan Somaliassa lomalla.⁴⁷

Tietty kansallisuusryhmä halutaan nähdä ja leimata suomalaisen yhteiskunnan taloutta ja sosiaalietuksia hyväksikäyttäväksi väestöksi. Puheenvuorossa ei lainkaan oteta kantaa esimerkiksi kulttuuriseen tapaan auttaa perhettä kaikin mahdollisin keinoin, vähäisinkin. Työperäisen maahanmuuton edistäminen nähdään myös ongelmaksi. *Suomen Uutisten* mukaan eduskunnan opposition (= Vasemmistoliitto, SDP, Vihreät ja Keskusta) ja pääministeripuolue Kokoomuksen ”maahanmuuttounelmoinnissa” vedotaan työvoimapulaan.⁴⁸ Uhkana lehti näkee ”Ruotsin tien”, eli maahanmuuttajataustaisten jengiytymisen ja väkivallan ja sen, että suomalaiset halutaan sivuuttaa työnhaussa. Puhe ”maahanmuuttounelmoinnista” on selkeä esimerkki vihapuheesta vaikka sitä pyritäänkin argumentoimaan esimerkiksi maassamme vallitsevalla työttömyydellä ja sillä, että Suomeen suuntautuva maahanmuutto ei vahvista julkista taloutta.⁴⁹ Perussuomalaisten puheenjohtaja Jussi Halla-Aho tiivisti tämän näkemyksen seuraavasti: ”Aikamme suuri kysymys on, onko valtion tehtävä puolustaa omiaan, vai onko sen tehtävä toimia koko maailman sosiaalitoimistona”.⁵⁰ Perussuomalaisten Sebastian Tynkkynen puolestaan syytti valehtelemisestä Kokoomusta, Keskustaa ja SDP:tä, jotka ovat tuoneet esiin maahanmuuttoon liittyviä etuja:

*Meille on valehdeltu kolme vuosikymmentä, että humanitäärinen maahanmuutto hyödyttäisi Suomea. Vanhat valtapuolueet Keskusta, Kokoomus ja SDP sekä vihervasemmisto ovat hyökänneet Perussuomalaisten kimppuun kertoessamme, että tästä unesta täytyy herätä, koska muuten ajaudumme nopeasti gettoutuvan Ruotsin tilanteeseen.*⁵¹

Rikollisuus

165

Rikollisuuteen liittyvässä tematiikassa tulevat eri aikakausien erot selkeästi esiin. 1930-luvun rikollisuuteen liittyvä vihapuhe kohdistui ennen muuta ”maanpetturuuteen”, jota edustivat ennen muuta vasemmistolaiset ja vapaamuurarit. *Ajan Suunta* ei tehnyt eroa sosialidemokraattien ja kommunistien välillä, kummankin ryhmän edustajat olivat ”maanpettureita”.

*Punaiset maanpetturit [suomalaiset vasemmistolaiset] miehittivät suurelta osalta eduskunnan ja kun punaiset taktillisista syistä, vuosi 1918 ei sentään ollut sen kauempana, esiintyivät kahtena ryhmänä, toinen avoimesti ryssän kommunistiuskossa oli tämäkin mahdollista. Ryssän kommunistivallan merkki sirppi ja vasara punaisen paidan rinnassa, paita housujen päällä, kuten ryssillä konsanaan julkeasti Jumalaa pilkaten esiintyivät nämä punaisuuden esitaistelijat.*⁵²

Vapaamuurareiden toiminta ja ajatus muurareiden pyrkimyksestä maailmanvaltaan tuli esiin lehden kirjoittelussa. Vapaamuurarit nähtiin järjestön globaalin luonteen ja luulotellun rikkumattoman sisäisen solidaarisuuden tähden epäisänmaallisina henkilöinä ja järjestön ehdotonta toimintakieltoa pidettiin tavoitteena:

*[...] sitten kun IKL pääsee valtaan. Rappariloosit pannaan näet sillä kertaa kiinni. Kaikki laastilapiot, esiliinat ja muut rapparien ”työkalut” otetaan takavarikkoon ja hokkus-pokkeuksen pomilointi kielletään hirmuisen sakon uhalla.*⁵³

2000-luvun vihapuheessa rikollisuus kytketään maahanmuuttoon ja erityisesti maahanmuuttajien mahdollisiin seksuaalirikosepäilyihin ja -tuomioihin.⁵⁴ Näin saadaan luotua käsitys siitä, että iso osa

maahanmuuttajista on seksuaalirikollisia, jota käsitystä tuetaan näkemyksellä siitä, että turvapaikanhakijat ovat pääosin ”nuoria miehiä”. Tämä herättää pelkoa ja vihaa potentiaalisissa kannattajissa. 1930-luvun ”seksuaalirikollisuutta” puolestaan edusti juutalaisten pakolaisten hakeutuminen paikallisten naisten seuran avioliittotarkoituksessa, jonka pohjimmaisiksi motiiviksi esitettiin halu saada kansalaisuus tai ainakin pidennys oleskelulupa. *Ajan Suunnan* otsikoima juttu ”Ruotsalaiset naiset vaarassa: Juutalaista ihmismetsästyä” kertoi, että ”Monia perhetyttöjäkin oli langennut juutalaisten houkutuksiin”. Tiedossa oli myös tapauksia, joissa ruotsalainen nainen oli ”saatettu raskaudentilaan” ainoastaan siksi, että mies voisi jäädä maahan. Nainen ei ollut ymmärtänyt tullessa hyväksikäytetyksi ennen viranomaisten asiaan puuttumista, jolloin ”ovat naisraukankin silmät avautuneet, ja järkyttäviä kohtauksia on esitetty viranomaisten edessä”. Asiaa pahensi se, että nämä miehet järjestelivät maahantuloa myös sukulaisilleen, joiden taloudellisen toimeentulon he takasivat ja ”Täten saapuu maahan lukuisia epämieluisia vieraita”. Viime kädessä kyse oli myös siitä, kuka tulijat taloudellisesti elättää.⁵⁵ Jutussa kerrottu rinnastuu nykyiseen paikallisten naisten ”vikittelyyn” (”ne vie meidän naiset”) ja epäilyihin lumeavioliitoista.

Seksuaalirikosten ohella toinen nykyisin usein esiin nostettu rikollisuuden muoto on jengiytyminen ja maahanmuuttajajengien tekemät rikokset. Nämä lieveilmiöt nähdään ”haitallisen maahanmuuton” seurauksina.

*Vihervasemmistopuolueet, kokoomus ja keskusta ovat seuraavallakin eduskuntakaudella valmiita jatkamaan hyysäämistä, paapomista ja kotouttamista vastauksena Suomen kaupunkien piinaavaan maahanmuuttajajengien väkivaltarikollisuuteen.*⁵⁶

Eräänlaisia epäilyjä jengirikollisuudesta edustavat *Ajan Suunnan* uutisoimat juutalaisten talousrikokset. Otsikolla ”Juutalaiset huijarit: Onko Suomikin joutumassa juutalaisten suurten finanssiskandaalien näyttämöksi?” kirjoitetussa jutussa viitataan aluksi muutamaan eurooppalaiseen talousskandaaliin, joista puhutaan ”suunnattomia rahasummia” käsittäneinä ”rahajuutalaisten” huijauksina. Lehden mukaan Suomessakin tapahtuu jatkuvasti juutalaisten tekemiä ”konkurssi- ym. huijauksia”. Summat ovat Manner-Eurooppaan verraten pieniä, mutta rikosten määrä on vahvassa kasvussa. Eräänlaista markkinan ylikuumenemista osoittaa se, että ”maassamme tähän mennessä juutalaiset ovat pääasiassa petkuttaneet muihin kansallisuuksiin kuuluvia, mutta nyttemmin heidän keinotteluvimmansa on siinä määrin kiihtynyt, että juutalainen on ryhtynyt syömään juutalaista”.⁵⁷ Näin talousrikollisuudesta tehdään erityinen juutalaisten toimijoiden, ellei suorastaan ”rahajuutalaisten” jengien erikoisala.

Perussuomalaiset ovat tuoneet esiin myös terrorismin rantautumisen yhteiskuntaan, kuten perussuomalainen eurokansanedustaja Sebastian Tynkkynen esimerkiksi on todennut: ”jotka on islamismien myötä tulleet Eurooppaan ja jotka on myös Suomessa koettu”.⁵⁸ Islam nähdään automaattisesti väkivaltaa ja rikollisuutta lisäävänä uhkana, jonka leviäminen vaarantaa suomalaisen yhteiskunnan.

Uskonto

Niin 1930-luvulla kuin 2000-luvulla uskonto on keskeinen vihapuhetta ruokkiva tema. Ensin mainitulla ajanjaksolla kohteena oli juutalaisuus sekä bolshevistien uskonnottomuus ja jälkimmäisessä tapauksessa islam. Kummassakin tapauksessa vihapuheen kohteen uskonnollinen suuntaus juontaa juurensa yhteiskunnallisesta tilanteesta: 1930-luvun juutalaisvainot ja toisaalta 2000-luvun pakolaiset islaminuskoisista Afrikan ja Lähi-idän maista ovat nimenomaan uskonnollisten vihapuheen motiivien

taustalla. Nähdäksemme vihapuhetta ruokkii se, että kummatkin uskonnolliset suuntaukset ovat vihapuheen harjoittajille melko tuntemattomia ja niihin liittyy protestanttiselle perinteelle vieraita elementtejä.

Antisemitismin merkittävää roolia 1930-luvun vihapuheessa kuvaa hyvin se, että *Ajan Suunnassa* ilmestyi vuosina 1932–1939 kaikkiaan 736 juutalaisia käsittelevää kirjoitusta, joista lähes kaksi kolmasosaa (63 %) oli säilyttäen juutalaisvastaisia.⁵⁹ Lehden vihapuheen kolmikanta keskittyy juutalaisuuden, kommunismin ja vapaamuurareiden vaaraan yhteiskunnalle. Noiden kolmen tahon katsotaan syöksevän länsimainen yhteiskunta tuhoon.

Esimerkki nykypäivän uskontoon kohdistuvasta vihapuheesta, josta on annettu tuomio kansanryhmää vastaan kiihottamisesta, on sittemmin kansanedustajaksi ja europarlamentaarikoksi edenneen Sebastian Tynkkynen Facebookissa julkaisema päivitys. Siinä hän vaati islaminuskon kitkemistä pois Suomesta sekä islamia tunnustavien ihmisten poistamista maasta heidän uskontonsa perusteella. Lisäksi Tynkkynen samassa yhteydessä väitti islaminuskoisten henkilöiden oleskelun maassamme merkitsevän terrorismin vaaraa. Tynkkynen saikin vuonna 2017 ensimmäisen tuomionsa kansanryhmää vastaan kiihottamisesta. Tämän jälkeen hän on saanut tuomion samasta syystä myös vuosina 2019 ja 2023.⁶⁰ Aivan vastaavalla tavalla europarlamentaarikkona toiminut Teuvo Hakkarainen sai syytteen kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, todettuaan Facebookissa kaikkien terroristien olevan muslimeja.⁶¹

Tapaus Tynkkynen, kuten eräät muutkin radikaalioikeiston johtohahmojen saamat vihapuhetuomiot, osoittaa, että tämänkaltaisen retoriikka hyväksytään ryhmässä osaksi poliittista kielenkäyttöä. Klassinen esimerkki tästä on sittemmin eduskunnan puhemieheksi edenneen Jussi Halla-ahon saama tuomio *Scripta*-blogin rasistisesta kirjoituksesta, jossa hän totesi seuraavasti:

*Profeetta Muhammad oli pedofiili, ja islam on pedofilian pyhittävä uskonto, siis pedofiiliuskonto. Pedofilia on Allahin tahto.*⁶²

Halla-ahon *Scripta*-blogin edellä mainitut lainaukset (sekä ohikulkijoiden ryöstelystä että profeetta Muhammadista) edustavat kärjekkäintä vihapuhetta. Niissä ei loukata vain yhtä henkilöä, vaan koko kansallisuutta, uskontokuntaa ja sen profeettaa. Kyse on harvinaisen selkeästä pejoratiivisesta vihapuheesta koko kansallisuutta ja uskontoa kohtaan. Islam yhdistetään nykypäivän retoriikassa ennen muuta väkivaltaan.

Vihapuheen lajit ja muodot

Epäsuora ja suora vihapuhe

Esittämistapansa perusteella vihapuhe voidaan jakaa kahteen lajiin: suoraan ja epäsuoraan vihapuheeseen.⁶³ Tarkastelemme seuraavassa suoran ja epäsuora vihapuheen tyypillisiä piirteitä.

Suoran vihapuheen tunnusmerkki on halventavan ja loukkaavan kielen käyttö. Loukkaavalla kielenkäytöllä emme tässä tarkoita kielenkäyttöä, josta joku henkilökohtaisesti loukkaantuu. Tarkoitamme kielenkäyttöä, joka pyrkii kohteen loukkaamiseen ja hävähäisemiseen muiden ihmisten silmissä. Se, mikä on loukkaavaa, on osin sidoksissa myös ajankohtaan ja kulttuuriin, Suora vihapuhe voi esimerkiksi olla henkilön fyysisiä tai henkisiä ominaisuuksia häpäisevää tai siinä voidaan käyttää sanoja, jotka nykykielessä mielletään yleisesti vihapuheen ilmaisuiksi. Tällaisia termejä ovat esimerkiksi ”suvakki”, ”partalapsi” tai ”ählämi”. Muodoltaan suora vihapuhe on enimmäkseen pejoratiivista.

2000-luvulla suoraa vihapuhetta esiintyy ennen muuta sosiaalisen median välineissä. Osa sosiaalisen median palveluista, kuten Ylilauta, sallii hyvinkin vapaan kielenkäytön ja ei puutu vihapuheeseen. Ylilautaa pidetäänkin kotimaisen verkossa tapahtuvan vihapuheen merkittävimpana foorumina.⁶⁴ Kynnys vihapuheeseen Ylilaudalla on madaltunut todennäköisesti myös sen vuoksi, että palvelussa toimitaan anonyymisti. Anonymiteetti mahdollistaa helpommin vihapuheen. Myös palvelun moderoinnilla on suuri merkitys: jos julkaistavat viestit tarkistetaan ennen niiden julkaisemista, vihapuheen määrä vähenee. Toisaalta esimerkiksi niin kutsuttu vastamedia julkaisee hyvinkin suoraa vihapuhetta sananvapauden nimissä pitämättä yleisesti vihapuheeksi katsottua materiaalia lainkaan vihapuheena.⁶⁵

Epäsuora vihapuhe puolestaan on lajiltaan argumentatiivista tai peiteltyä vihapuhetta. Se perustuu valikoituihin faktoihin tai väärään kontekstiin asettamiseen. Valikoidut faktat ovat esimerkiksi yksittäisiä uutisia, joiden perusteella asia yleistetään tai tarkoituksellisesti tietyllä tavoin tulkittuja tilastoja. Väärään kontekstiin asettamista on esimerkiksi linja-auto-onnettomuudesta kertovan uutisen kuvittaminen kuvituskuvalle tummaihoisesta linja-autonkuljettajasta, vaikka tämmöistä kuljettajaa onnettomuuteen ei liittynyt. Viime kädessä tavoitteena on kuitenkin saattaa jokin ihmisryhmä ja sen edustajat negatiiviseen valoon.⁶⁶ Lisäksi epäsuora vihapuhe saattaa käyttää ilmaisuja, jotka eivät sinänsä ole loukkaavia, mutta niitä käytetään loukkaavassa merkityksessä. Tästä esimerkkinä ovat vihapuheenomaisesti käytetyt termit ”haittamaahanmuutto” tai ”maahanmuuttounelmointi”. Kyse on julkiseen keskusteluun ujutettavista uusista termeistä, joilla on halventava sisältö ja joiden ujuttamisella pyritään ottamaan keskustelu haltuun ja suuntaamaan sen sävyä ja sisältöä.⁶⁷

Esimerkkinä *Ajan Suunnassa* julkaistuista epäsuorasta vihapuheesta voidaan pitää siinä ilmestynyttä poliittista pakinapalsta *Tarkekailijan tähtäimestä*. Pakina julkaistiin lähes päivittäin ja oli tavallisesti sijoitettu lehden etusivun alaosaan. Koska se ilmestyi säännöllisesti, oli muodoltaan yhtenäinen aina otsikkoa myöten (vaikka vuosien saatossa sitä kirjoitti usea kirjoittaja usealla nimimerkillä)⁶⁸ ja oli lehdessä sijoitettu keskeiselle paikalle, sitä voidaan mielestämme pitää muodollista pääkirjoitusta vastaavana ja lehden keskeistä mielipidettä heijastavana. Näin siksikin, koska lehdessä ei julkaistu virallista pääkirjoitusta. Vaikka poliittisen pakinan tyylilajille sallitaan kärjekkyyys ja kärjistäminen, olivat tekstit usein erityisen kärjistyneitä, esimerkiksi tähän tapaan:

Mutta tuhansille ja tuhansille Suomen nuorille on tämä valon ja Suomen lipun jublayö remuavan riemun, tunkkaisen tanssin, väkijuomien, sadatusten ja veritekojen saastainen yö. Sadoilta ja taas sadoilta nuorisoseurojen ja työväentalojen tienoilta kaikuu hanurin tai jazz-orkestereitten kitkutus, ja hämyiseen kesäyöhön paukkuvat humaltuneitten sankarten laukaukset julistaen yksilön täydellistä vapautta. Individualismin, materialismin, marxilaisuuden riemujubla! ”Nälkä on punikki!” Jos sanalla ”punikki” tarkoitetaan tässä isänmaankielteistä katsantokantaa, puhdasta marxilaista kansainvälisyyttä, niin tuo iskulause on mitä törkeintä valhetta. Ateriallako isänmaa myytäisiin, rahallako voisi isänmaan ostaa?⁶⁹

Vihapuheen muodot

Vihapuheen muotoina käsittelemme pejoratiivista, argumentatiivista ja peiteltyä vihapuhetta, jotka esittelimme jo edellä vihapuheen määrittelyä koskevassa luvussa.

Kuten edellä todettiin, pejoratiivinen vihapuhe on luonteeltaan suoraa ja se pyrkii mustamaalaamaan, halventamaan ja loukkaamaan vihapuheen kohdetta. Siihen liittyy keskeisesti

loukkaavien ja jopa alatyylisen ilmaisujen käyttö. Ilmaisujen halventavuus on aikaan sidottua. Ilmaisut, jotka jonakin tietynä aikana on koettu halventaviksi, eivät välttämättä jonain toisena aikana sellaisia ole.

Argumentatiivinen vihapuhe hyödyntää väitteen ja perustelun rakennetta. Kun argumentatiivisen vihapuheen perusteita tarkastellaan formaalin logiikan avulla, epäsuoran vihapuheen ymmärtäminen avautuu helpommin. Logiikan lähtökohtana on, että väitteiden perusteet voivat sinällään olla joko tosia tai epätosia. Tosi peruste johtaa toteen seuraukseen, mutta epätosi peruste taas toteen tai epätoteen seuraukseen. Looginen päättelyketju voi siis muodoltaan olla moitteeton, mutta jos peruste on epätosi, lopputulos on silti epätosi: loogisen päättelyketjun käyttö ei sinällään ole tae lopputuloksen oikeellisuudesta, vaan oikeellisuus on kytköksissä perusteiden totuudellisuuteen.⁷⁰ On myös muistettava, että vihapuhe perustuu usein induktiiviseen päättelyyn, toisin sanoen päättelyketjuun, joka pyrkii luomaan yleistyksiä yksittäisten havaintojen perusteella.⁷¹

Argumentatiivinen vihapuhe etsii yksittäisiä, usein sinänsä paikkansapitäviä faktoja ja valjastaa ne vihapuhetta oikeuttaviksi totuuksiksi. Fakta sinänsä on totta, mutta se irrotetaan laajemmasta kontekstista. Esimerkiksi vertailtaessa tietyn etnisen taustan omaavan ryhmän tekemiä rikoksia, niiden määrää ei suhteuteta ryhmän jäsenten lukumäärään tai vakioida esimerkiksi ikäryhmän ja sukupuolen mukaan. Näin ollen argumentatiivinen vihapuhe hyödyntää usein myös väärää tai virheellistä kontekstualisointia.

Peitelly vihapuhe on tunnusomaista 2000-luvun medialle ja myös päättäjät käyttävät sitä. Sanotaan muuta kuin tarkoitetaan ja tarkoitetaan muuta kuin sanotaan. Esimerkkinä tästä on perussuomalaisten puheenjohtajan, ministeri Riiikka Purran sosiaalisen median päivitys, jossa hän tuomitsi kesäkuussa 2024 oululaisessa kauppakeskuksessa tapahtuneen alle 15-vuotiaan lapsen puukotuksen välittömästi teon jälkeen yhdistäen sen (ulkomaalaistaustaisten) jengien harjoittamaan katurikollisuuteen:

*Keskellä päivää, keskellä kauppakeskusta, nuoren puukotus. Toivottavasti uhri selviää. Katurikollisuuden, jengien ym. kanssa seurataan valitettavasti samaa kehityskulkua kuin muissakin maissa. Hallitus toimii kyllä, mutta on tämä karmea, millaista tässäkin maassa jo on!*⁷²

Purran reaktio täyttää vihapuheen tunnusmerkit, kun se traagisen tapahtuman avulla pyrkii kiinnittämään huomion maahanmuuttajajengien väkivaltaan sekä liittämään tapahtuman Ruotsia vaivaavaan jengiväkivaltaan sekä myös ulkomaalaistaustaisten Euroopassa tekemiin puukotuksiin (”millaista tässäkin maassa jo on”). Toisin sanoen Purran lausunnon tavoite oli maalittaa maahanmuuttajaväestöä ilman todellista faktapohjaa, vaan päättely perustui seuraavaan loogiseen syllogismiin:

- 1) Nuorta miestä on puukotettu
- 2) Maahanmuuttajat ovat aiemmin puukottaneet Oulussa toisia ihmisiä
- 3) Puukottaja on maahanmuuttaja

Purran kannalta asia muodostui ongelmalliseksi, kun paljastui, että epäilty tekijä oli äärioikeistolainen, jolla saattoi olla rasistinen motiivi teolleen.⁷³

Klassinen esimerkki peitellystä vihapuheesta on William Shakespearen näytelmässä *Julius Caesar*. Siinä Marcus Antonius pitää murhatulle Caesarille hautajaispuheen, jossa hän toistuvasti mainitsee murhan pääarkkitehtia Marcus Brutusta ja muita salaliittolaisia ”kunnon miehiksi” esimerkiksi seuraavalla tavalla:

*Jos sydäntänne, jalot kansalaiset,
tahtoisin kapinaan ja raivoon nostaa,
loukkaisin Brutusta ja Cassiota [salamurhan päätekijät, MM&AH],
jotka on kunnon miehiä, kuten tietty.
Ei, heitä en loukkaa; Caesaria ennen
ja itseäni loukkaisin ja teitä,
kuin noin perin kunnon miehiä.*

Näennäisesti salaliittolaisia kehuva puhe saa puhetta kuuntelevan ja todellisen viestin oikein ymmärtävän kansan raivoihinsa: kansa syöksyy verenhimoisesti etsimään näitä ”kunnon miehiä” ottaakseen heidät heti hengiltä. Saatuaan aikaan toivomansa reaktion Antonius toteaa kyynisesti: ”Nyt nouskoon melske: Vauhdissa olet, turma. Valitse suuntasi, ja anna mennä”.⁷⁴ Tämänkaltaisen peitelty vihapuhe toista tarkoittavine implikoituine viesteineen on vihapuheen vakiokäytäntöjä.

Kielelliset ilmaiset ja rekisterit kuuluvat kiinteästi vihapuheeseen. mutta selvemmin niiden käyttö ilmenee peiteltyssä vihapuheessa. Kielen rekisterillä tarkoitetaan tapaa käyttää kieltä tietyllä tavalla, tietyssä tilanteessa.⁷⁵ Eri tilanteissa kieltä käytetään eri tavoin. Tuoreesta vihapuheen rekisteristä voidaan ottaa esimerkkinä perussuomalaisten kansanedustaja Teemu Keskisarjan seuraava toteamus eduskunnassa:

Impivaara ei rotusortanut ketään ja mitään, ei pystynyt. Valtaväestö kävi vallatonta elämäntaistelua. Savutuovissa tibrusteli nokinaamoja, hipiältään sonnanruskeita kaskeajia ja tervanpolttajia. Tieteen katsannossa supisuomalaisilla oli sienimäisen löysä iho ja keho ja hidas äly. Esivanhempamme eli Pohjolan neekerit olivat 1800-luvun rotuopeissa vastakohta germaanitaustaisille viikingeille ja vaaleiden arjalaisten sinisilmille.⁷⁶

170

Keskisarjan puheenvuorossa 1800-luvun suomalaisista käytetään esimerkiksi n-sanaa, jonka käyttö nykykielessä on selkeästi kohderyhmää halventavaa puhetta. Tässä esimerkissä termien valinta on keskeinen rekistereitä määrittävä seikka. Lisäksi rekisteri on hyvin epäsopiva eduskunnan täysistuntoon, jossa puhuvat kansanedustajat, joiden odotetaan esiintyvän ”vakaasti ja arvokkaasti sekä loukkaamatta toista henkilöä”.⁷⁷ *Ajan Suunnassa* kielellisiä rekistereitä hyödynnettiin esimerkiksi palstan *Tarkkailijan tähtäimestä* poliittisen pakinoinnin teksteissä, joissa tyyli oli korostetun kärjistetty ja samalla myös pakinanomaista hauskuutta ja keveyttä tavoitteleva.

Sanavalinnat liittyvät kiinteästi puheen rekistereihin. Ennen muuta kirjoitetussa puheessa niillä on suuri painoarvo, koska elet ja äänenpainot eivät höystä viestiä. Myös vertauskuvat ovat yksi tapa hyödyntää kielellisiä rekistereitä vihapuheessa. Esimerkkinä tästä on eduskunnassa käyty vieraslaji-keskustelu, jossa perussuomalainen kansanedustaja Juha Mäenpää totesi puheenvuorossaan seuraavasti:

2015 tänne tuli noin 32 000 ihmistä, pääosin samasta uskontokunnasta, mutta hyvin monet heistä erilaisista uskonnon haaroista. Se tulee aiheuttamaan ongelmia. Jos viitsitte katsoa tuon Seinäjoen arabikevät -dokumentin, se löytyy Yleisradiosta vielä muutaman päivän ajan. Siinä hyvin selkeästi tulee ilmi, kun turvapaikanhakija kertoo, että osa heistä tuli tänne turistiksi, osa raiskaamaan. Tiedän jotain muutakin tuosta dokumentista, mutta kerron nyt vain sen, mitä tässä julkisesti sanon. Täällä hallitusohjelmassa on yksi hyvä kirjaus. Täällä lukee: ”Tehostetaan vieraslajien torjuntaa sekä lainsäädännöllä että torjuntatoimenpiteiden rahoitusta lisäämällä.” Tämä valitettavasti lukee väärässä kohdassa.⁷⁸

Puheessa Mäenpää väittää maahanmuuttajien olevan turisteja ja raiskaajia ja vertaa heitä hallitusohjelmassa mainittuihin rikkakasveihin. Puheenvuoronsa takia Mäenpään kansanedustajan syytesuojasta äänestettiin eduskunnassa ja vihapuheesta huolimatta hän ei joutunut syytteeseen. Tämä selittyy kansanedustajan korkeammalla syytesuojalla. Myös Mäenpään puoluetoveri, kansanedustaja Ari Koponen on turvautunut viestinnässään vieraslaji-retoriikkaan:

Vieraslaji saapuu pyytämättä ja yllättäen. Se leviää ja lisääntyy hallitsemattomasti, kunnes on levinnyt niin laajalle, että jättää alleen paikalliset lajit. Suomessa eritoten etelässä ongelma on jo suuri. Käykää talkoisiin lupiinien poistamiseksi.⁷⁹

Vihapuheen subjektit

Moderni teknologia on mahdollistanut sen, että kansalaiset voivat hyvin helposti ja vapaasti kertoa mielipiteitään. Tämä on aiheuttanut sen, että myös vihapuheen kynnys ylittyy entistä helpommin internetissä. Perinteisen viestinnän aikakaudella median valvonta (portinvartijat) vaikutti enemmän siihen, kuka saattoi ottaa kantaa ja miten. Kansalaisten mahdollisuudet vihapuheen julkaisemiseen olivat huomattavasti vähäisemmät.

Yksi 2000-luvun vihapuheessa oleva eroavaisuus 1930-luvun vihapuheeseen verrattuna on korkeassa asemassa olevien poliitikkojen kielenkäyttö ja avoin vihapuhe. Tämä näkyy ennen muuta edellä havainnollistetulla tavalla ja se juontaa juurensa pitkälti radikaalioikeiston rasistiseen maailmankuvaan. Vaikka eduskunnassa kielenkäyttö on ollut kautta aikain värikästä ja parlamentaarikot ovat puheissaan ja mediassa ottaneet kantaa varsin jyrkästi, ei 2000-luvulla alkanutta kansanedustajien harjoittamaa vihapuheeksi katsottavaa kielenkäyttöä ole aiemmin mediassa esiintynyt.

1930-luvun dokumentoitu vihapuhe on ollut lähinnä toimituksen tuottamaa ja perustunut aikakauden propagandavirtauksiin. Yksittäisten ihmisten mielipiteet eivät ole päässeet samalla tavalla esiin lehdistössä, kuin ne nykyisin pääsevät esiin sosiaalisen median eri alustoilla.

Kohteet muuttuvat, vihapuheen teemat pysyvät

Vihapuhe on vuosituhansia vanha ilmiö. Jo antiikin aikana esimerkiksi poliitikot harjoittivat retoriikassaan vihapuheen tunnusmerkit täyttävää kielenkäyttöä. Klassinen esimerkki tästä on Marcus Porcius Caton Rooman senaatissa toistamaksi kerrottu toteamus ”muuten, olen sitä mieltä, että Karthago on hävitettävä”.⁸⁰ Caton harjoittama vihapuhe on oiva esimerkki tämän tyyppisen vihaan perustuvan retoriikan vaarallisuudesta: loppujen lopuksi Karthago hävitettiin.

Merkillepantavaa on, että *Ajan Suunnan* vihapuhetta sisältävässä materiaalissa kyse on pääosin toimituksellisesta aineistosta. *Suomen Uutisten* vastaavissa kirjoituksissa sen sijaan siteerataan usein puolueen johtohenkilöitä ja nimekkäimpiä poliitikkoja, kuten kansanedustajia ja ministereitä. *Ajan Suunnan* materiaalista osa on myös anonyymia, sillä kaikkiin juttuihin ei ole merkitty niiden tekijää tai tekijäyys on vahvistettu nimimerkillä.

Mikä sitten on vihapuhetta ja kuinka sitä harjoittavat tahot suhtautuvat enemmistön vihapuheena pitämään retoriikkaan? Tätä kuvaa hyvin perussuomalaisten entisen europarlamentaarikko Teuvo Hakkaraisen näkemys:

Vihapuhetekäsite on viherpunikkien keksimä uusi sana ja keino rajoittaa sananvapautta. Jos viherrakennisteja kuuntelee, maailmassa ei muuta olekaan kuin vihapuhetta ja rasismia: ottavat mallia Neuvostoliitosta! Näin suun tukkiminen sielläkin eteni.⁸¹

Vihapuhe pyritään oikeuttamaan sananvapaudella. Niin oli 1930-luvulla ja sama näkemys toistuu tänä päivänä. Teemat pysyvät, kohteet vaihtelevat. Ennen muuta uskonto ja etnisyyt ovat teemoja, joihin on helppo kohdistaa vihapuhetta. 1930-luvulla kohteina olivat juutalaiset ja juutalainen usko, 2000-luvulla islam.

Myös vihapuheen motiivit ovat hyvin samankaltaisia 1930- ja 2000-luvuilla. Yhteiskuntarauhan järkkymisen pelko, oman kulttuurin suojeleminen ja tietämättömyydestä johtuvat ennakkoluulot ovat selkeästi keskeisiä vihapuheen aktivoijia.

Esimerkiksi 1930-luvun radikaalioikeiston vapaamuurareihin kohdistunut vihapuhe selittyy pitkälti sillä, että järjestö ei avaudu tekemisistään. Myös Natsi-Saksan kielteinen asenne vapaamuurareihin on oletuksemme mukaan saattanut vaikuttaa Suomessa julkaistuun vihapuheeseen 1930-luvulla. Radikaalioikeisto myötäili Natsi-Saksan ideologiaa ja se osaltaan selittää sekä juutalaisiin että vapaamuurareihin kohdistunutta vihapuhetta, 2000-luvulla vapaamuurariut ei enää vastaavalla tavalla ole ollut vihapuheen kohteena. Sitä ei ole mainittu aineistossamme kuin 1930-luvulla. Kyse on nähdäksemme yhteiskunnassa tapahtuneesta suvaitsevaisuuden kasvusta vapaamuurariutta kohtaan.

Tarkasteltaessa vihapuhetta suoran ja epäsuoran jaottelun perusteella, suora vihapuhe on aineistomme mukaan tyypillistä 1930-luvun mediasisällössä. Nykyään sen sijaan epäsuora vihapuhe on yleistynyt ja esimerkiksi *Suomen Untiset* ei käytännössä harjoita suoraa vihapuhetta lainkaan. Sen sijaan sosiaalisen median kanavilla suora vihapuhe on tyypillistä. Myös niin sanottu vastamedia turvautuu suoraan vihapuheeseen.⁸²

- ¹ Esim. Ari Haasio, Anu Ojaranta & Markku Mattila, *Valheen jäljillä* (Helsinki: Avain, 2018).
- ² Juri Nummelin (toim.), *Oikeiston vihapuhetta 1900–1950* (Turku: Kustannusosakeyhtiö Savukeidas, 2014); Juri Nummelin (toim.), *Vasemmiston vihapuhetta 1900–1950* (Turku: Kustannusosakeyhtiö Savukeidas, 2014)
- ³ Jari Ehrnrooth, *Sanan vallassa, vihan voimalla: Sosialistiset vallankumousoptit ja niiden vaikutus Suomen työväenliikkeessä 1905–1914* (Helsinki: SHS, 1992).
- ⁴ Esim. James Banks, ”Regulating Hate Speech Online”, *International Review of Law, Computers & Technology*, 24:3 (2010), 233–239.
- ⁵ Markku Mattila & Ari Haasio, ”Hate speech of the radical right in Finnish media during the 1930s and 2010s: The case of *Ajan Suunta* and *Suomen Utiset*”, teoksessa Jukka Kortti & Heidi Kurvinen (toim.), *Mediated Ideologies: Nordic Views on the History of the Press and Media Cultures* (Wilmington, Delaware: Vernon Press, 2024), 21–41.
- ⁶ Esim. Ari Haasio, Anu Ojaranta & Markku Mattila, ”Valheen lähteillä – Valedmedian lähteistö ja sen luotettavuus”. *Media & viestintä*, 40:3–4 (2017), 100–121; Haasio, Ojaranta & Mattila, *Valheen jäljillä*; Markku Mattila, Ari Haasio & Anu Ojaranta, ”Vihapuhetta valedmediassa”. *Tiede ja Edistys*, 44:1 (2019), 29–49; Markku Mattila & Ari Haasio, ”Fake News, Fake Media and Hate Speech in Finnish MV-Magazine—How Can Libraries Fight Against the Lies?”, teoksessa Octavia-Luciana Madge (ed.), *New Trends and Challenges in Information Science and Information Seeking Behaviour*. Lecture Notes in Networks and Systems, vol. 193 (Cham: Springer, 2021), 75–87; Mattila & Haasio, ”Hate speech of the radical right”.
- ⁷ Parekh, Bhikhu, ”Is There a Case for Banning Hate Speech?”, teoksessa Michael Herz & Peter Molnar (ed.), *The Content and Concept of Hate Speech: Rethinking Regulation and Responses* (New York: Cambridge University Press, 2012), 37–56.
- ⁸ Mattila, Haasio & Ojaranta, ”Vihapuhetta valedmediassa”, 29–33.
- ⁹ Mattila, Haasio & Ojaranta, ”Vihapuhetta valedmediassa”, 31.
- ¹⁰ Ks. esim. artikkelikokoelmia Marja Vuorinen (toim.), *Vihapuheen, vihallisuuksien ja disinformaation historiaa: Vallan ja vastarinnan välineitä* (Turku: Turun Historiallinen Yhdistys, 2021); Marjo Kaartinen (toim.), *Vihan pitkät jäljet – menneisyydestä, vainosta, vihasta ja siitä, mitä meidän olisi sille tehtävä* ([Turku]: Turun yliopisto, [2018]).
- ¹¹ Helsingin Sanomat, 13.5.1963, 7.
- ¹² Helsingin Sanomat, 16.10.1964, 21.
- ¹³ Hakusana ”neekerijoht*”, Helsingin Sanomat 1.1.1960–31.12.1969, digi.kansalliskirjasto.fi.
- ¹⁴ Mattila, Haasio & Ojaranta, ”Vihapuhetta valedmediassa”, 31.
- ¹⁵ Mattila & Haasio, ”Hate Speech”.
- ¹⁶ Tore Bjørgo & Jacob Aasland Ravndal, *Extreme-Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses* (The Hague: International Centre for Counter-Terrorism, 2019), 3; Ks. myös Andreas Fagerholm, ”The radical right and the radical left in contemporary Europe: Two min–max definitions”, *Journal of Contemporary European Studies*, 26:4 (2018), 413–415.
- ¹⁷ Karsten Müller & Carlo Schwarz, ”From Hashtag to Hate Crime: Twitter and Antiminority Sentiment”, *American Economic Journal: Applied Economics*, 15:3 (2023), 270–312.
- ¹⁸ Karsten Müller & Carlo Schwarz, ”Fanning the Flames of Hate: Social Media and Hate Crime”, *Journal of the European Economic Association*, 19:4 (2021), 2131–2167.
- ¹⁹ Mattila & Haasio ”Hate Speech”.
- ²⁰ Isänmaallisen kansanliikkeen yleiset ohjelmaperusteet (Perusohjelma hyväksytty perustavassa kokouksessa Hämeenlinnassa 5.6.1932); Perussuomalaiset rp., *Periaateohjelma*, 19.10.2018.
- ²¹ Suomalaisen radikaalioikeiston historiasta maailmansotien välillä, katso mm. Juha Siltala, *Lapuan liike ja kyydytykset 1930* (Helsingissä: Otava, 1985); Henrik Ekberg, *Führerns trogna följeslagare: Den finländska nazismen 1932–1944* (Helsingfors: Schildts, 1991); Oula Silvennoinen, Marko Tikka, and Aapo Roselius. *Suomalaiset fasisitit: Mustan sarastuksen airuet* (Helsinki: WSOY, 2016).
- ²² Raimo Salokangas, ”Puoluepolitiikkaa ja uutisjournalismia muuttuvilla lehtimarkkinoilla”, teoksessa *Sanomalehdistö suurlakosta talvisotaan: Suomen lehdistön historia*, 2 (Kuopio: Kustannuskiila, 1987), 305–306.
- ²³ Isänmaallisen kansanliikkeen yleiset ohjelmaperusteet.
- ²⁴ Sirpa Karhu, *Ajan Suunnan juutalaiskuva 1932–1944*. Pro gradu, Suomen historia (Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2014), 37–45.
- ²⁵ *Ajan Suunta*, 29.3. 1938, 6.
- ²⁶ *Suomen Utiset*, sine anno.
- ²⁷ *Suomen Utiset*, 13.11. 2016.
- ²⁸ Perussuomalaiset rp., *Periaateohjelma*.
- ²⁹ Esim. Ari Haasio & Markku Mattila, *Suvaitsematon Suomi: Suvaitsemattomuuden historia* (Helsinki: Avain, 2021), 18.
- ³⁰ Mattila & Haasio, ”Hate Speech”.
- ³¹ Esim. Salokangas, ”Puoluepolitiikkaa ja uutisjournalismia”, 299–306; Karhu, *Ajan Suunnan juutalaiskuva*; Katja Eskola, *Ketunraudat loksahtavat – tutkimus Ajan Suunta -lehden vuonna 1933 käyttämästä metaforasta*. Pro gradu, Suomen kieli ja suomalais-ugrilaiset kielet ja kulttuurit (Helsinki: Helsingin yliopisto, 2024).
- ³² Esim. Imran Awan, ”Islamophobia on Social Media: A Qualitative Analysis of the Facebook’s Walls of Hate”, *International Journal of Cyber Criminology*, 10:1 (2016), 1; Alexandra A. Siegel, ”Online Hate Speech”, *Social Media and Democracy: The State of the Field, Prospects for Reform*, 2020, 56–88; Niku Dorostkar & Alexander Preisinger, ”Cyber Hate’ vs. ‘Cyber Deliberation’:

The Case of an Austrian Newspaper's Discussion Board from a Critical Online-Discourse Analytical Perspective, *Journal of Language and Politics*, 16:6 (2017), 759–781.

³³ Esim. Robert V. Kozinets, *Netnography: Doing Ethnographic Research Online* (London: Sage, 2010).

³⁴ Jouni Tuomi & Anneli Sarajärvi, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2009).

³⁵ Esim. Pertti Haapala, *Sosiaalibistoria: Jobdatus tutkimukseen*. (Helsinki: SHS, 1989), 9.

³⁶ Esim. Nummelin, *Vasemmiston vihapuhetta*.

³⁷ Esim. Kozinets, *Netnography*, 56; Riikka Turtiainen & Sari Östman, ”Tavistaidetta ja verkkoviihdettä: Omaehtoisten verkkosisältöjen tutkimusetiikkaa”, teoksessa Maarit Grahn & Maunu Häyrynen (toim.), *Kulttuurituotanto: Kehykset, käytännöt ja prosessit* (Helsinki: SKS, 2009). 336–358; Natasha Whiteman, *Undoing Ethics: Rethinking Practice in Online Research* (New York: Springer, 2012), 58.

³⁸ Esim. Mattila & Haasio, ”Hate Speech”.

³⁹ Esim. Santeri Jacobsson, *Taistelu ihmisoikeuksista: Yhteiskunnallis-historiallinen tutkimus Ruotsin ja Suomen juutalaissyömyksen vaiheista*. (Helsinki: Gummerus, 1951); Haasio, Ojaranta & Mattila, Valheen jäljillä, 41–42.

⁴⁰ Esim. Samu Nyström, *Enemmän valoa: Suomalaisen vapaamuurariuden historia*. (Helsinki: SKS, 1924), 191–192.

⁴¹ Esim. *Ajan Suunta*, 6.2.1933, 2.

⁴² Esim. *Suomen Uutiset*, 6.6.2024.

⁴³ *Ajan Suunta*, 22.8.1938, 3.

⁴⁴ Esim. Haasio, Ojaranta & Mattila, ”Valheen lähteillä”; Mattila, Haasio & Ojaranta, ”Vihapuhetta valemediassa”.

⁴⁵ *Suomen Uutiset*, 29.4.2024.

⁴⁶ Jussi Halla-aho, ”Tuomiosta ja reaktiosta”, *Scripta: Kirjoituksia uppoavasta lännestä*. Blogikirjoitus 14.9.2009. https://www.halla-aho.com/scripta/tuomiosta_ja_reaktioista.html (luettu 16.8.2024).

⁴⁷ *Suomen Uutiset*, 12.8.2019.

⁴⁸ *Suomen Uutiset*, 16.3.2023.

⁴⁹ Esim. *Suomen Uutiset*, 15.5.2024.

⁵⁰ *Suomen Uutiset*, 29.6.2019.

⁵¹ Sebastian Tynkkynen Facebook 1.3.2021.

⁵² *Ajan Suunta*, 6.2.1933, 2.

⁵³ *Ajan Suunta*, 18.8.1938, 2.

⁵⁴ Esim. Oletko koskaan kuullut TV:ssä maahanmuutosta näin suoraa puhetta? MTV3:n eurovaalitentti & Tynkkynen. YouTube Sebastian Tynkkynen. <https://www.youtube.com/watch?v=f6ZNCHko9zc>; *Suomen Uutiset*, 15.8.2022.

⁵⁵ *Ajan Suunta*, 2.2.1939, 5.

⁵⁶ *Suomen Uutiset*, 31.3.2023.

⁵⁷ *Ajan Suunta*, 18.1.1936, 4.

⁵⁸ *Suomen Uutiset*, 6.6.2024.

⁵⁹ Karhu, *Ajan Suunnan juutalaiskuva*. Laskettu liitteestä 4. s. 119.

⁶⁰ YLE Uutiset, 16.1.2017; YLE Uutiset, 10.10.2019.

⁶¹ YLE Uutiset, 27.9.2016.

⁶² Jussi Halla-aho, ”Tuomiosta ja reaktiosta”.

⁶³ Maria Grazia Sindoni, ”Direct Hate Speech vs. Indirect Fear Speech: A Multimodal Critical Discourse Analysis of the Sun’s Editorial 1 in 5 Brit Muslims’ sympathy for jihadis”, *Lingue e Linguaggi*, 28 (2013), 267–292.

⁶⁴ Elisa Vainikka & Auli Harju, ”Anonyymien keskustelupalstojen julkisuus: Marginaaliin jääneiden vertaistukea ja yhteiskuntakritiikkiä”, *Media & viestintä*, 42:2 (2019), 99–121; Elina Vaahensalo, ””Uuniin siitä”–Väkivaltainen ja toiseuttava verkkokeskustelu Ylilaudalla”, *Lähikuva–audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu*, 35:3 (2022), 29–44.

⁶⁵ Haasio, Ojaranta & Mattila, ”Valheen lähteillä”.

⁶⁶ Haasio, Ojaranta & Mattila, ”Valheen lähteillä”, erit. 114; Mattila, Haasio, Ojaranta, ”Vihapuhetta valemediassa”.

⁶⁷ Mattila, Haasio, Ojaranta, ”Vihapuhetta valemediassa”, 37–38.

⁶⁸ Karhu, *Ajan Suunnan juutalaiskuva*, 21–22.

⁶⁹ *Ajan Suunta*, 22.6.1935, 2.

⁷⁰ Esim. Juhani Pietarinen, *Looginen päättely: Jobdatus argumentoinnin ja päättelyn menetelmiin*. (Turku: Turun yliopisto, 1992).

⁷¹ Filosofia: induktio. *Tieteen termipankki* (luettu 16.6.2024). <https://tieteentermipankki.fi/wiki/Filosofia:induktio>.

⁷² Riikka Purra (@ir_rkp X-palvelu 13.6.2024 7.44 ip).

⁷³ Esim. *Kansan Uutiset*, 14.6.2024.

⁷⁴ William Shakespeare, *Julius Caesar*, toinen näytös, kolmas kohtaus. Tässä käytetty editio on Eeva-Liisa Mannerin suomennos (Helsinki: Tammi, 1983).

⁷⁵ Fred Karlsson, *Yleinen kielitiede* (Helsinki: Gaudeamus, 2008), 256–257.

⁷⁶ Eduskunta, täysistunnon ptk. 21/2023.

⁷⁷ Suomen perustuslaki (731/1999), 3. luku, 31 §.

⁷⁸ Eduskunta, täysistunnon ptk. 16/2019.

⁷⁹ Ari Koponen (@Ari KoponenPS X-palvelu 14.6.2024).

⁸⁰ Mattila, Haasio & Ojaranta, ”Vihapuhetta valemediassa”, 33.

⁸¹ *Suomen Uutiset*, 18.1.2024.

⁸² Esim. Haasio, Ojaranta & Mattila, *Valheen jäljillä*.